

2017

Frende Livsforsikring AS

Årsberetning

Innledning

Frende Forsikring består av holdingsselskapet Frende Holding AS med tilhørende datterselskaper, Frende Skadeforsikring AS og Frende Livsforsikring AS. Selskapene ble stiftet 20. juni 2007 og har felles driftsmodell. Frende Holding AS eies av 15 frittstående sparebanker.

Frende startet salg av livprodukter til privatmarkedet i desember 2007 og skadeforsikringer til privatmarkedet i mars 2008. I oktober 2009 startet også salget av bedriftsprodukter, primært rettet mot SMB-markedet.

Virksomheten drives fra konsernets hovedkontor i finanshuset Jonsvoll i Bergen, men er basert på distribusjon gjennom eierbankenes omfattende kontornettverk i sine respektive geografiske nedslagsfelt, via egne salgssentre i franchisekanal, og via elektronisk distribusjon.

Frende Livsforsikring er heleid datter av Frende Holding AS, daglig leder er Elin Sture Ness.

Hovedtrekk 2017

- Markedsveksten fortsetter. Bestandspremie 31.12.2017 er MNOK 824,9, opp 8%.
- Resultat før skatt for året er MNOK 127,0, og totalresultat etter skatt er MNOK 101,8.
- Egenkapitalavkastning (ROE) etter skatt og utbytte var 35,8 %.
- Risikoresultat for egen regning for året er beregnet til MNOK 126, tilsvarende erstatningsandel på 55%.
- Administrasjonsresultat er negativt med MNOK 51 tilsvarende en kostnadsandel på 128 %
- Finansavkastning var MNOK 51,4, tilsvarende 5 %.

Virksomheten i 2017 – styrets beretning

Frende Livsforsikring har gjennom året hatt god vekst i personmarkedet og hadde ved utgangen av året en bestand av personrisikodekninger på 113 554, som tilsvarer 60 678 kunder. Livselskapet selger i tillegg næringslivsprodukter innen pensjon og personalforsikring og hadde ved utgangen av 2017 totalt 5 600 kunder i bedriftsmarkedet (innskuddspensjon og gruppeliv).

Gjennom året har Frende utvidet distribusjonsapparatet ved å styrke franchisekanalen og knytte til seg ytterligere franchisetakere som skal selge konsernets produkter. Med åpningen i Ålesund dekker konsernet nå hele Norgeskartet. Franchisekanalen teller ved årsskiftet 120 rådgivere.

Hudya har etablert en digital markeds plass som vil inkludere strøm, mobiltjenester, alarm, banktjenester og forsikring, og har store vekstambisjoner. Frende ble nylig valgt som leverandør inn i denne moderne markeds plassen med hele 43 produkter innen privat-, bedrift- og personmarkedet. Fremover skal 75 sertifiserte rådgivere hos Hudya tilby forsikringsløsninger fra Frende.

Nyetablerte Trumf Forsikring AS i NorgesGruppen skal formidle liv- og skadeforsikringer levert av Frende Forsikring til 2,4 millioner Trumf-medlemmer. Medlemmene opparbeider Trumf-bonus på forsikring. Trumf har ambisjon om et langsiktig samarbeid med Frende, og planer om å videreutvikle forsikringstilbudet basert på sin kundeplattform og fordelsprogram for å differensiere seg i markedet.

Gjennom året har selskapet økt kapasiteten på IT- og forretningsutvikling vesentlig. Det jobbes med fornyelse av sentrale systemer i Frende, for både kjernesystem og betjeningssystemer. Konsernet skal gjennom programmet LOS bli en attraktiv leverandør for pensjonskunder. Løsningen legger til rette for økt automatisering, effektivisering, mer fleksible produkter, samt bedre kundetilfredshet og økt salg.

Gjennom første halvdel av 2017 var det en relativ økning i erstatningskostnadene til livselskapet. Økningen kan generelt tilskrives økt antall uføreerstatninger mens erstatningsnivået vært stabilt og relativt lavt gjennom hele 2017 for produkter tilknyttet død. Økningen i uføreerstatningene avtok og stabiliserte seg gjennom andre halvår.

Gode risikoresultater gjennom året, og god finansavkastning bidrar til et svært godt resultat før skatt i 2017 på MNOK 127,0, mot MNOK 120,0 i 2016.

Årsregnskapet

Premieinntekter

Selskapet oppnådde i 2017 MNOK 885,3 i brutto premieinntekter sammenlignet med MNOK 788,1 i 2016 hvilket innebærer en vekst i forfalt premie på 12 %. Overførte premiereserver fra andre forsikringsselskaper utgjorde MNOK 81,1 sammenlignet med MNOK 64,5 i 2016.

Selskapet har valgt en produkt- og markedsstrategi der fornyelse av forsikringskontraktene i utgangspunktet skjer 1. januar hvert år. Dette innebærer blant annet at inntektsført andel av nytegnede premie begrenses gjennom året til den delen av premien som er opptjent fra etableringstidspunktet og til neste hovedforfall (dvs. 1. januar). Brutto premie inntektsført i 2017 ble MNOK 411,4 på personrisikoproduktene (2016: MNOK 372,3) og MNOK 29,2 (2016: MNOK 28,3) på gruppeleveliv. Inntektsførte premier på henholdsvis innskuddspensjon og IPS ble MNOK 425,8 (2016: MNOK 380,5) og MNOK 18,9 (2016: MNOK 6,9).

Erstatninger, endringer i forsikringsforpliktelser og forsikringstekniske avsetninger

Utbetalte erstatninger var i 2017 eksklusive alderspensjon på MNOK 85,7 mot MNOK 69,8 i 2016. Det største antallet oppgjørssaker knytter seg til uføredekning PM, samt IBP. Målt i kroner utgjør erstatninger på Barne og ungdomsproduktet størst beløp av betalte, disse utgjorde i 2017 samlet MNOK 16,8 (2016: MNOK 9,8) tilsvarende 20 % av selskapets samlede erstatningsutbetalinger.

Selskapet har også i 2017 hatt god utvikling i risikoresultatet. Endring premiereserve er i sin helhet avsetning for fremtidig uførepensjon knyttet til innvilgete uføresaker er MNOK 62 - tilsvarende i 2016 var MNOK 46.

Selskapets avsetninger til erstatningssaker som ikke er oppgjort (RBNS), og erstatningssaker som har inntruffet, men ikke er rapportert (IBNR), følger anerkjente aktuarielle forutsetninger.

Inntekter fra finansielle eiendeler

Selskapets kapitalforvaltning er fokusert på diversifisering og moderat risiko. Plasseringsmidlene som utgjør totalt MNOK 1 110,3 er ved utgangen av 2017 fordelt på 78,7 % i renteportefølje inklusive 17,8% i «Hold til forfall» obligasjoner, 10,3 % i aksjefond og 10,9 % i eiendom. Kapitalforvaltningen anses med dette å ha en profil som er tilnærmet bransjepraksis.

Netto inntekter fra investeringer var MNOK 51,4 som tilsvarer en avkastning på 5,0 %. Herav var gjennomsnittlig avkastning på aksjer 16,6 %, 3,06 % på renter og 9,18 % på eiendom.

Frende Liv sine produkter tilsier at selskapet har begrensede rentegarantier eller finansiell risiko knyttet til kundemidler. Selskapets renteresultat tilføres derfor i det alt vesentlige egenkapitalen. Kundemidler forvaltes i sin helhet etter kundenes egne investeringsvalg, for kundenes egen risiko.

Driftskostnader

Selskapets driftskostnader var i 2017 MNOK 242,1 (2016: MNOK 213,3). Underliggende utvikling i kostnadsnivå er preget av moderasjon og begrenset kostnadsvekst. Vesentlig andel av kostnadsvekst

er relatert til volumdrevne salgskostnader og IT kostnader. Netto kostnader i forhold til kostnadspremie er 128 %, mot 119 % i 2016.

Selskapet har fortsatt fokus på fortsatt effektivisering og automatisering av driften. Antall ansatte er 63 mot 58 i 2016, mens årsverk er noe økt fra 76 til 84.

Resultat

Resultat før skattekostnad ble i 2017 MNOK 127,0 mot MNOK 120,0 i 2016. Årsresultat etter skatt var MNOK 101,8 mot tilsvarende MNOK 94,5 foregående år.

Selskapets risikoresultat gav et samlet overskudd på MNOK 126,7 (2016: MNOK 115,6). Administrasjonsresultatet viste et samlet underskudd på MNOK 51,1 (2016: MNOK -33), mens selskapets renteresultat ble positivt med MNOK 51,4 (2016: MNOK 37,4).

Balanse

Forvaltningskapitalen utgjorde ved årsskiftet MNOK 4 583,6 mot MNOK 3 840,9 i 2016, en økning på 19 %. Kundeporteføljen utgjør totalt MNOK 4 252,9 mot MNOK 3 538,6 i 2016. Herav er investeringsvalgporteføljen MNOK 3 251,4 (2 680,7), og kollektivporteføljen MNOK 1 001,5 (857,8). Finansielle investeringer i kollektiv og selskapsporteføljen utgjør totalt MNOK 1 110,5 mot MNOK 1 000,6 i 2016, tilsvarende 11 % økning fra foregående år. Selskapets egenkapital utgjorde pr. 31.12.17 MNOK 302,4 mot MNOK 265,6 pr. 31.12.16, og dette utgjorde 6,6 % av forvaltningskapitalen mot 6,7 % foregående år i omarbeidet balanse.

Frende Livsforsikring er godt kapitalisert med en solvensmargin etter avsatt utbytte på 150 %.

Selskapet har ingen gjeld, lån eller lånerammer foruten de forpliktelser som følger av selskapets drift og ordinære virksomhet.

Kontantstrøm

Selskapets kontantstrøm fra driften er MNOK 222,3. Overskuddslikviditet plasseres løpende til andre finansielle eiendeler, netto likviditetsøkning etter plassering og betalt utbytte er i 2017 MNOK 13,8.

Risikoforhold

Frende Liv har i 2017 gjennomført en egenvurdering av risiko- og kapital situasjonen – gjennom en ORSA prosess.

Formålet med ORSA-prosessen er å sikre at styret har tilstrekkelig informasjon til å kunne vurdere om Frende Liv sin risikoprofil er innenfor vedtatt risikoappetitt og risikorammer, gitt gjeldende strategiske beslutninger. ORSA-prosessen skal videre dokumentere at Frende Liv har nødvendig kapital til å dekke opp virksomhetens risikoeksponering, både på kort og lengre sikt.

Frende Livsforsikring er godt kapitalisert med en solvensmargin på 150 %, etter utbytte.

Som et forsikringsselskap er vi eksponert for en rekke finansielle risikoer. På kort sikt er den største risikoene at de økonomiske tapene vi dekker for våre kunder blir større enn ventet. Deretter kommer risikoen for tap som en følge av uventede svingninger i finansmarkedene. Disse risikoene er styrt gjennom en disiplinert forsikringsstrategi og en moderat investeringsfilosofi.

På lengre sikt er vi også eksponert for en forretningsmessig risiko der stadig hyppigere endringer og økt konkurranse gjør det viktig at vi er i stand til å respondere på endringer i omgivelsene. Frende har klart seg godt i konkurransen og satser videre på gode digitale løsninger for å tilfredsstille kundenes økte forventninger.

Styrets vurdering

Årsregnskapet

Resultatregnskapet og balansen med tilhørende noter gir etter styrets oppfatning fyllestgjørende informasjon om virksomheten i selskapet i 2017, og om selskapets stilling ved årsskiftet.

I samsvar med regnskapslovens § 3-3 bekrefter styret at forutsetningen om fortsatt drift er til stede, og dette legges til grunn ved avleggelse av årsregnskapet.

Det er ikke inntruffet hendelser etter regnskapsårets avslutning som er av vesentlig betydning for vurdering av selskapets resultater eller stilling.

Personalforhold og arbeidsmiljø

Selskapet har etter styrets vurdering, gjennom den organisasjonen som nå er etablert, de beste forutsetninger for å lykkes i å realisere selskapets forretningsmessige mål.

Selskapet hadde 63 ansatte ved utgangen av 2017, mot 58 ved utgangen av 2016. Selskapet estimerer moderat bemanningsvekst i 2018.

Arbeidsmiljø

Arbeidsmiljøet i Frende anses som godt. Konsernets totale sykefravær utgjorde 5,4 % (5,5). Herav utgjør ca. 3,9% langtidsfravær. Det ble i 2017 ikke registrert skader eller ulykker i Frende. Selskapets virksomhet forurensrer ikke det ytre miljø.

Likestilling/ diskriminering

Frende tilstreber likebehandling av ansatte på alle nivåer i selskapet, uansett kjønn, etnisk tilhørighet eller annet. På samme måte skal avlønning gjenspeile stillingsinnhold og kvalifikasjoner, uavhengig av kjønn eller andre forhold.

Ved utgangen av 2017 utgjorde kvinneandelen 58 % av selskapets ansatte, mens kvinneandelen i ledelse var ved utgangen av året 43 %, og 25 % i selskapets styre.

Styret og ledelse

Selskapets styre består av aksjonærvalgte representanter fra de fire av de største eierbankene, to eksterne aksjonærvalgte medlemmer, samt en representant valgt av og blant de ansatte.

Ledergruppen består av syv medlemmer som møtes regelmessig.

Framtidsutsikter

Styret mener selskapet har skapt et godt fundament for fortsatt lønnsom vekst. Distribusjonen til eierbankenes kunder har vært vellykket, og her er fortsatt et stort potensial. Samtidig er distribusjonskraften styrket ytterligere med flere franchiseforretninger og andre strategiske samarbeidspartnere. Det ventes fortsatt vekst i 2018.

Lønnsomheten er meget tilfredsstillende, noe som gir rom for utbetaling av utbytte samtidig som solvensmarginen opprettholdes.

Organisasjonen er styrket gjennom året, og har fortsatt god tilgang på dyktige medarbeidere. Spesielt gjelder dette innenfor innskuddsbasert pensjon hvor det også investeres i nye systemer som etter planen skal være implementert i løpet av 2018.

Takk til samarbeidspartnere, tillitsvalgte og medarbeidere

Styret vil takke selskapets medarbeidere, samarbeidspartnere og tillitsvalgte, først og fremst i eier- og distribusjonsbankene, for godt samarbeid.

Innsatsviljen har gitt inspirasjon som selskapet håper kan videreføres inn i kommende år.

Disponering av årets resultat

Styret i Frende foreslår følgende disponering av årets overskudd på MNOK 101,8

- Overført til bundne fond	MNOK 14
- Utbytte	MNOK 65
- Overført annen egenkapital	MNOK 22,7

Selskapet hadde ved årsskiftet MNOK 68,1 i fri egenkapital

Bergen, 15.mars 2018

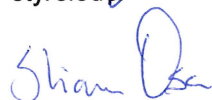
Vegar Styve
styreleder

Anne-Grethe Knudsen
nestleder

Knut Ravnå

Stian Osa
Ansattvalgt

Elin Sture Næss
daglig leder

Frende Livsforsikring AS

Resultatregnskap

Teknisk regnskap for livsforsikring	Noter	2017	2016
Premieinntekter			
Forfalt premie, brutto	1,2	885 302 947	788 098 557
- Avgitte gjenforsikringspremier		-51 439 162	-43 672 466
Overført premiereserve fra andre forsikringsselskaper	1,2,21	81 673 281	64 495 747
Sum premieinntekter for egen regning		<u>915 537 066</u>	<u>808 921 837</u>
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen			
Renteinntekter		11 860 340	9 214 107
Verdiendring på investeringer		3 895 953	14 790 283
Realisert gevinst og tap på investeringer		25 755 796	4 680 215
Sum netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	1,2,8,9,10	<u>41 512 089</u>	<u>28 684 607</u>
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen			
Verdiendringer på investeringer/Realisert gevinst og tap på investeringer	1,2	<u>262 643 346</u>	<u>53 645 104</u>
Andre forsikringsrelaterte inntekter			
Provisjonsinntekter	1,2	<u>11 264 897</u>	<u>10 010 450</u>
Erstatninger			
<i>Utbetalte erstatninger</i>			
Brutto		105 177 605	85 471 095
- Gjenforsikringsandel av utbetalte erstatninger	16	-16 402 982	-17 527 473
<i>Endring i erstatningsavsetninger</i>			
Brutto	16	46 815 387	43 508 838
- Endring av gjenfors.andel av erstatningsavsetninger	16	-14 944 083	-4 908 445
Overføring av premiereserve til andre forsikringsselskaper	21	124 113 419	100 145 377
Sum erstatninger	1,2	<u>244 759 346</u>	<u>206 689 392</u>
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser-kontraktsfaste forpliktelser			
Endring i premiereserve		62 061 954	46 230 896
Endring gjenforsikringsandel av premiereserven		-11 440 474	-6 780 522
Endring tilleggsavsetning		1 912 245	1 347 178
Endring i teknisk avsetning for skadeforsikringsvirksomheten	16	3 818 989	2 169 866
Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser	1,2	<u>56 352 714</u>	<u>42 967 418</u>
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser-investeringsvalgportefølje			
Endring i premiereserve			
Avsetning i livsforsikring med investeringsvalg		<u>570 676 656</u>	<u>327 046 878</u>
Forsikringsrelaterte driftskostnader			
Salgskostnader	3	93 024 037	87 856 933
Forsikringsrelaterte adm. kostnader	3,5,7,12	<u>149 078 476</u>	<u>125 448 878</u>
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	1,2	<u>242 102 513</u>	<u>213 305 811</u>
Resultat av teknisk regnskap		<u>117 066 169</u>	<u>111 252 499</u>
Ikke teknisk regnskap for livsforsikring			
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen			
Renteinntekter		2 823 818	2 786 446
Verdiendring på investeringer		927 584	4 472 742
Realisert gevinst og tap investeringer		6 132 176	1 415 348
Sum netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	1,2,8,9	<u>9 883 578</u>	<u>8 674 536</u>
Andre inntekter	20	42 000	42 000
Resultat av ikke-teknisk regnskap	1,2	<u>9 925 578</u>	<u>8 716 536</u>
Resultat før skattekostnad		<u>126 991 747</u>	<u>119 969 035</u>
Skattekostnad	6	24 822 914	25 313 897
Resultat før andre resultatkomponenter		<u>102 168 834</u>	<u>94 655 138</u>
Andre resultatkomponenter			
Aktuarielle gevinster og tap på pensjonsytelser		-550 933	-249 403
Skatt på andre resultatkomponenter		137 733	62 351
TOTALRESULTAT		<u>101 755 634</u>	<u>94 468 087</u>

Frende Livsforsikring AS

Balanse

	Noter	31.12.17	31.12.16
EIENDELER			
Eiendeler i selskapsporteføljen			
Immaterielle eiendeler			
Andre immaterielle eiendeler	12	44 260 314	23 390 855
Sum immaterielle eiendeler		44 260 314	23 390 855
Investeringer			
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost			
Investeringer som holdes til forfall	8,9	37 657 212	29 328 417
Finansielle eiendeler til virkelig verdi			
Aksjer og andeler	8,9	22 088 691	25 467 934
Renteplasseringer	8,9	129 941 330	155 109 988
Eiendomsfond	8,9	23 304 242	20 827 358
Plasseringsmidler bank	8,9	590 658	1 626 741
Sum finansielle eiendeler til virkelig verdi		175 924 921	203 032 021
Sum investeringer		213 582 133	232 360 438
Fordringer			
Fordringer i forbindelse med direkte forsikring		6 666 333	7 588 695
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger	19	33 723 234	26 382 669
Fordring på konsernselskap	11	-	1 106 932
Sum fordringer		40 389 567	35 078 296
Andre eiendeler			
Anlegg og utstyr	12	3 012 218	3 950 406
Eiendom	12	4 156 233	-
Kasse, bank	4	25 268 628	7 539 577
Eiendeler ved skatt	6	-	-
Sum andre eiendeler		32 437 079	11 489 983
Forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter			
Andre forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter		-	-
Sum forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter		-	-
Sum eiendeler i selskapsporteføljen		330 669 094	302 319 574
Eiendeler i kundeporteføljen			
Investeringer			
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost			
Investeringer som holdes til forfall	8,9,10	158 146 215	96 968 707
Finansielle eiendeler til virkelig verdi			
Aksjer og andeler	8,9,10	92 764 248	84 204 773
Renteplasseringer	8,9,10	545 705 019	512 841 017
Eiendomsfond	8,9,10	97 869 105	68 861 612
Plasseringsmidler bank	8,9,10	2 480 541	5 378 502
Sum finansielle eiendeler til virkelig verdi		738 818 913	671 285 904
Sum investeringer		896 965 128	768 254 611
Gjenforsikringsandel av forsikringsforpliktelser i kollektivporteføljen			
Gj.forsikringsandel av erstatningsavsetning i kollektivporteføljen	16	104 521 544	89 577 461
Investeringer i investeringsvalgporteføljen			
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi			
Aksjer, andeler og bankplasseringer	8,9,10	3 251 421 454	2 680 744 799
Sum investeringer i investeringsvalgporteføljen		3 251 421 454	2 680 744 799
Sum eiendeler i kundeporteføljene		4 252 908 126	3 538 576 871
Sum eiendeler		4 583 577 220	3 840 896 444

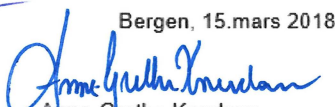
Frende Livsforsikring AS

Balanse

	Noter	31.12.17	31.12.16
EGENKAPITAL OG GJELD			
Innskutt egenkapital			
Selskapskapital			
Aksjekapital (1.750.000 aksjer pål. 100,-)		175 000 000	175 000 000
Overkursfond		-	
Sum innskutt egenkapital		<u>175 000 000</u>	<u>175 000 000</u>
Opptjent egenkapital			
Fond			
Risikoutjevningfond		59 231 626	45 194 740
Annen opptjent egenkapital		68 137 152	45 418 404
Sum opptjent egenkapital		<u>127 368 778</u>	<u>90 613 144</u>
Sum egenkapital	13,14,15	<u>302 368 778</u>	<u>265 613 144</u>
Forsikringsforpliktelse i livsforsikring - kontraktsfaste forpliktelser			
Premiereserve	16	331 902 372	269 840 418
Tilleggsavsetning	16	3 499 293	1 587 048
Erstatningsavsetning		480 044 318	433 228 931
Andre tekniske avsetninger for skadeforsikringsvirksomheten		23 420 728	19 601 739
Sum forsikringsforpliktelser i livsforsikring - kontraktsfaste		<u>838 866 711</u>	<u>724 258 136</u>
Forsikringsforpliktelse i livsforsikring - særskilt investeringsportefølje			
Premiereserve	16	3 251 421 454	2 680 744 799
Sum forsikringsforpliktelser i livsforsikring - særskilt inv. portefølje		<u>3 251 421 454</u>	<u>2 680 744 799</u>
Avsetning for forpliktelser			
Pensjonsforpliktelser	7	4 217 978	3 132 082
<i>Forpliktelser ved skatt</i>			
Forpliktelser ved periodeskatt	6	24 937 201	19 635 374
Forpliktelser ved utsatt skatt		2 724 005	3 435 333
Sum avsetning for forpliktelser		<u>31 879 185</u>	<u>26 202 789</u>
Forpliktelser			
Forpliktelser i forbindelse med gjenforsikring	19	55 931 747	50 349 648
Skyldig utbytte	17	65 000 000	61 000 000
Gjeld i forbindelse med direkte forsikring		-	-
Gjeld til konsernselskap		4 831 543	
Andre forpliktelser	17	17 639 872	16 041 505
Sum forpliktelser		<u>143 403 162</u>	<u>127 391 153</u>
Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter			
Andre påløpte kostnader og ikke mottatte inntekter	18	15 637 927	16 686 425
Sum egenkapital og forpliktelser		<u>4 583 577 220</u>	<u>3 840 896 445</u>

Vegar Styve
styreleder

Stian Osa
Ansattvalgt

Bergen, 15.mars 2018

Anne-Grethe Knudsen
nestleder

Knut Ravnå

Elin Sture Næss
daglig leder

Frende Livsforsikring AS

Endring i egenkapital

	Aksjekapital	Overkursfond	Risiko- utjevningfond	Opptjent egenkapital	Sum
Egenkapital pr 01.01.16	175 000 000	-	35 170 575	21 974 483	232 145 057
Risikoutjevningfond årets endring			10 024 165	-10 024 165	-
Årets resultat				94 655 138	94 655 138
Andre resultatkomponenter				-187 052	-187 052
Avsatt utbytte				-61 000 000	-61 000 000
Egenkapital pr. 31.12.16	175 000 000	-	45 194 740	45 418 404	265 613 144
Egenkapital pr 01.01.2017	175 000 000	-	45 194 740	45 418 404	265 613 144
Risikoutjevningfond årets endring			14 036 886	-14 036 886	-
Årets resultat				102 168 834	102 168 834
Andre resultatkomponenter				-413 200	-413 200
Avsatt utbytte				-65 000 000	-65 000 000
Egenkapital pr. 31.12.17	175 000 000	-	59 231 626	68 137 152	302 368 778

Frende Livsforsikring AS

Kontantstrømoppstilling

	31.12.17	31.12.16
Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		
Netto innbetalt til premier	659 865 281	580 975 090
Netto kontantstrøm reassuranse	-25 354 172	-17 269 357
Provisjonsinntekter	11 264 897	10 010 450
Bankrenter/ renter rentepapirer	14 684 158	12 000 553
Realisert gevinst	31 887 972	6 095 563
Andre inntekter	42 000	42 000
Utbetalte erstatninger	229 291 024	185 648 062
Betalt skatt	20 094 681	690 762
Forsikringsrelaterte driftskostnader	220 725 224	202 352 459
	222 279 207	203 163 016
Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		
Investert i Fondsandeler	109 042 718	168 833 358
Netto investert i driftsmidler	4 499 607	971 263
Netto investert i immaterielle eiendeler	33 941 874	7 439 319
	-147 484 199	-177 243 940
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter		
Utbetaling av utbytte	-61 000 000	-30 000 000
	-61 000 000	-
Netto likviditetsendring	13 795 008	-4 080 924
Likviditetsbeholdning 01.01	14 544 820	18 625 745
Likviditetsbeholdning 31.12	28 339 828	14 544 820

Frende Livsforsikring AS

Regnskapsprinsipper

Generelt

Regnskapet for Frende Livsforsikring AS er avlagt i samsvar med Lov om årsregnskap og Forskrift om årsregnskap for livsforsikringsforetak, samt gjeldende regnskapsstandarder.

Det er utarbeidet sammenligningstall i notene i den grad sammenlignbare tall er tilgjengelig og det anses hensiktsmessig.

Endring i regnskapsprinsipper/ omarbeiding sammenlikningstall

Det er ikke implementert nye regnskapsstandarder i 2017 som har vesentlig betydning for regnskapet.

Innregning av inntekter og kostnader

Grunnleggende regnskapsprinsipper legges til grunn slik at inntekter resultatføres når de er opptjent, og utgifter kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt. Beste estimat legges til grunn ved usikkerhet, basert på tilgjengelig informasjon ved balansetidspunktet.

Premieinntekter

Forfalt brutto premie omfatter all premie for forsikringsavtaler med påbegynt forsikringsperiode før regnskapsårets avslutning. Premie omfatter både spareelement og forsikringselement. Periodisering av opptjent premie ivaretas ved avsetning til premiereserve i forsikringsfondet.

Avgitt gjenforsikringspremie omfatter reassurandørens andel av netto risikoelement i forsikringspremien. Gjenforsikringspremien periodiseres i samme forhold som opptjent brutto premie.

Overføring av premiereserve (flytting) i livsforsikring

Flytting fremkommer av regnskapslinjene "Overføring av premiereserve fra andre forsikringsselskaper". Innregning i resultatet skjer ved overføring av risiko, - på samme tidspunkt reduseres/ økes premiereserven i forsikringsfondet tilsvarende.

Erstatningskostnader

Erstatningskostnader omfatter erstatningsbeløp på risikodekningene som er betalt til forsikringstaker i regnskapsperioden, i tillegg til endring i avsetning for meldte ikke oppgjorte skader (RBNS) og inntrufne, men ikke meldte skader (IBNR).

Gjenforsikringsandel av utbetalte erstatninger og av erstatningsavsetninger omfatter reassurandørs andel.

Klassifisering og verdivurdering

Finansielle eiendeler

Finansielle eiendeler innregnes i balansen når selskapet blir part i instrumentets kontraktmessige betingelser. Alminnelige kjøp og salg av finansielle instrumenter er regnskapsført på transaksjonsdagen. Alle finansielle instrumenter som ikke inngår i kategorien til virkelig verdi over resultatet, innregnes første gang til virkelig verdi med tillegg av de transaksjonsutgiftene som er direkte henførbare til anskaffelsen eller utstedelsen av den finansielle eiendelen. Finansielle instrumenter i kategorien virkelig verdi med verdiendringer over resultatet innregnes uten hensyn til transaksjonskostnader.

Finansielle eiendeler fraregnes når de kontraktmessige rettene til kontantstrømmene fra den finansielle eiendelen utløper, eller når foretaket overfører den finansielle eiendelen i en transaksjon hvor all, eller tilnærmet all, risiko og fortjenestemuligheter knyttet til eierskap av eiendelen overføres.

Frende Livsforsikring AS har finansielle eiendeler og disse klassifiseres etter følgende kategorier etter IAS 39:

- Til virkelig verdi over resultatet
- Utlån og fordringer

Til virkelig verdi over resultatet

Et finansielt instrument klassifiseres som til virkelig verdi over resultatet dersom det ved førstegangsinnregning er øremerket til dette, eller holdes for omsetning. Selskapet har en investeringsportefølje som er øremerket til virkelig verdi ved førstegangsinnregning, og som løpende styres og måles til virkelig verdi. Dette er i tråd med styrets godkjente risiko- og investeringsstrategi og informasjon basert på virkelig verdi rapporteres regelmessig til ledelsen og styret.

Instrumentene måles til virkelig verdi, og endringer i verdien innregnes i resultatet.

Investeringer som holdes til forfall

I denne kategorien inngår finansielle eiendeler med fast forfall, som selskapet har en positiv intensjon om å holde til forfall, og som ved førstegangs innregning ikke identifiseres som virkelig verdi med verdiendring over resultatet. Investeringer holdt til forfall er klassifisert som ut finansielle eiendeler, og måles til amortisert kost etter effektiv rentes metode.

Virkelig verdi

Virkelig verdi er det beløp en eiendel kan omsettes for eller en forpliktelse gjøres opp med i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, frivillige parter. For finansielle eiendeler som er notert på børs eller annen regulert markeds plass, settes virkelig verdi til kjøpskurs siste

handelsdag frem til og med balansedagen. For en eiendel som skal avhendes, eller en forpliktelse som innehas, settes virkelig verdi til salgskurs.

Finansielle instrumenter innregnet til virkelig verdi i Frende Livsforsikring AS er i det alt vesentlige instrumenter som er notert i et aktiv marked.

Amortisert kost

Etter førstegangsinnregning måles investeringer i kategoriene utlån og fordringer og finansielle forpliktelser som ikke måles til virkelig verdi til amortisert kost ved hjelp av effektiv rentes metode. Ved beregning av effektiv rente estimeres fremtidige kontantstrømmer, og alle kontraktsmessige vilkår ved det finansielle instrumentet tas i betraktning. Honorarer betalt eller mottatt mellom partene i kontrakten og transaksjonskostnader som kan henføres direkte til transaksjonen, inngår som en komponent ved fastsettelsen av den effektive renten.

Verdifall

For finansielle eiendeler som ikke måles til virkelig verdi, foretas det på balansedagen en vurdering av hvorvidt det finnes objektive indikatorer for verdifall av den enkelte finansielle eiendel eller en gruppe av ensartede finansielle eiendeler. Ved vurderingen av om det foreligger verdifall legges det vekt på hvorvidt utsteder har vesentlige finansielle vanskeligheter, om det foreligger kontraktsbrudd, herunder mislighold, om det er sannsynlig at utsteder går konkurs, om det ikke lenger finnes et aktivt marked for eiendelen på grunn av finansielle vanskeligheter eller om det observeres målbar nedgang i forventet kontantstrøm fra en gruppe finansielle eiendeler. Nedskrivningen beregnes ved å sammenligne ny forventet kontantstrøm med opprinnelig kontantstrøm diskontert med henholdsvis opprinnelig effektiv rente (for eiendeler med fast rente) eller med effektiv rente på måletidspunktet (for eiendeler med flytende rente).

Tap for verdifall reverseres dersom reverseringen objektivt kan knyttes til hendelse som finner sted etter at tapet ble innregnet.

IT systemer og programvare

Kjøpt programvare er balanseført til anskaffelseskost inkludert direkte eksterne kostnader for å ta programvaren i bruk. Kjøpt programvare tilpasset virksomheten er klassifisert som immateriell eiendel. Balanseført IT system avskrives fra ferdigstillingsdato lineært over antatt økonomisk levetid. Om virkelig verdi av eiendelen faller under bokført verdi og verdifallet ikke forventes å være forbigående, nedskrives driftsmidlet tilsvarende verdifallet. Nedskrivning reverseres om grunnlaget for nedskrivning ikke lenger er tilstede. Vurdering av systemene er gjort mot endringer i økonomiske, teknologiske, og interne rammebetingelser som tilsier at verdi ikke lenger er tilstede.

Varige driftsmidler

Varige driftsmidler er klassifisert som andre eiendeler i balansen. Driftsmidlene er vurdert til anskaffelseskost og avskrives lineært over antatt økonomisk levetid. Om virkelig verdi av et driftsmiddel faller under bokført verdi og verdifallet ikke forventes å være forbigående, nedskrives driftsmidlet tilsvarende verdifallet. Nedskrivning reverseres om grunnlaget for nedskrivning ikke lenger er tilstede. Det er ikke gjennomført nedskrivning på driftsmidler i 2017.

Eierbenyttet eiendom

Selskapet har i 2017 kjøpt en fritidseiendom på Geilo som skal brukes som firmahytte. Eiendommen innregnes og måles i samsvar med verdireguleringsmodellen i IAS 16. Eiendommen balanseføres til anskaffelseskost og avskrives over forventet levetid.

Forsikringsmessige avsetninger

Premiereserve beregnes i samsvar med Forsikringsvirksomhetsloven. Premiereserve utgjør kontantverdien av selskapets forsikringsforpliktelser i henhold til de enkelte forsikringsavtaler. Dette tilsvarer summen av de beløp som er ført på forsikringstakernes konti, samt avsatte premiereserver (ikke opptjent premie) på rene risikodekninger.

Erstatningsavsetning er avsetning relatert til skadetilfeller som er inntruffet før balansedagen, men ikke ferdig oppgjort. Dette inkluderer både meldte skader (RBNS) og skader som er inntruffet, men ikke meldt (IBNR). Erstatningsavsetning skal bare inneholde midler som ville kommet til utbetaling i regnskapsåret dersom erstatningstilfellet var ferdigbehandlet. Erstatningsavsetning på skaderelaterte produkter er inklusive avsetning for indirekte skadebehandlingskostnader.

Øvrig avsetning omfatter administrasjonsavsetning.

Annen opptjent egenkapital

Risikoutjevningfondet i livsforsikring kan bare benyttes til å styrke avsetningen til premiereserve vedrørende risiko knyttet til person. Risikoutjevningfond i balansen tilsvarer halvparten av årets samlede overskudd på risikoresultat frigjort ved reaktivering.

Risikoutjevningfondet er balanseført brutto.

Pensjoner

Selskapet har innskuddspensjon for alle ansatte. Premie kostnadsføres løpende, og selskapet har ingen forpliktelse utover kostnadsført beløp.

I tillegg har selskapet pensjonsforpliktelse overfor enkelte arbeidstakere via en usikret driftsordning. Pensjonsforpliktelse knyttet til disse ordningene er beregnet i samsvar med IAS19R, ved at nåverdi av beregnede forpliktelser er beregnet med utgangspunkt i tid i ordningen, forventet lønnsvekst og årlig regulering av pensjonsutbetalingene. Diskonteringsrente ved beregning av nåverdien er i samsvar med oppdaterte økonomiske forutsetninger. Endringer i forpliktelsen som skyldes endringer og avvik mot beregningsforutsetningene (estimatavvik) bokføres over resultatet under andre resultatkomponenter. Periodens netto pensjonskostnad består av årets påløpte pensjonsrettigheter, rentekostnader på pensjonsforpliktelsene samt justering for eventuelle planendringer.

Skatt

Resultatført skattekostnad består av betalbar skatt og årets endring i utsatt skatt. Utsatt skatt beregnes med 25 % av midlertidige forskjeller som eksisterer mellom regnskapsmessige og

skattemessige verdier ved utgangen av regnskapsåret. Skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller som reverserer eller kan reverseres i samme periode er utlignet og nettoført. Utsatt skattefordel er balanseført ut ifra forventning om skattepliktig inntekt gjennom inntjening i fremtidige år.

Fritaksmetoden for aksjer mv. eid av livsforsikringsselskaper er begrenset med virkning fra 01.01.2012. Begrensningen innebærer at fritaksmetoden ikke gjelder for aksjer eid i kollektiv portefølje og investeringsvalgporteføljen, slik at utbytte og gevinst ved realisasjon er skattepliktig - mens tap ved realisasjon ikke vil være fradragsberettiget. I skattepliktig utbytte og gevinst er hensyntatt sjablonfradrag tilsvarende den del av overskuddet som tilordnes selskapet.

Bruk av estimater

Utarbeidelse av regnskapet i samsvar med årsregnskapsforskriften for forsikringsselskaper, og anvendelse av gjeldende regnskapsprinsipper innebærer at ledelsen må foreta vurderinger, utarbeide estimater og anvende forutsetninger som påvirker balanseført verdi av eiendeler og forpliktelser.

Estimatene baseres på historiske data, vurdering av egen portefølje, forventninger til fremtiden og andre faktorer som er vurdert å være forsvarlig basert på underliggende forhold. Estimater og tilhørende forutsetninger blir gjennomgått regelmessig. Endringer i estimater innregnes i den perioden estimatene endres. Det vil naturlig være usikkerhet knyttet til slike estimater og endring i forutsetninger vil medføre endring i estimater påfølgende regnskapsår.

Forsikringstekniske avsetninger

Den vesentligste risiko er knyttet til hendelsene dødsfall og uførhet. Det vil videre være risiko til fastsettelse av estimater både for meldte skader (RBNS) og ikke meldte skader (IBNR).

Varige driftsmidler og immaterielle eiendeler

Ved indikasjon på verdifall foretas det nedskrivningstest for å kontrollere om bokført verdi for driftsmidler og immaterielle eiendeler er tilstede.

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 1 Resultat i livsforsikring

	Individuell kapitalforsikring	Gruppelivs forsikring	Kollektiv pensjonsforsikring	Individuell rente- og pensjonsforsikring	Ulykkesforsikring	Andre skadebransjer	Sum 2017	Sum 2016
Premieinntekter								
Forfalt premie, brutto	185 409 695	29 118 047	425 544 666	166 255 408	10 045 746	68 929 385	885 302 947	788 098 557
- Avgitte gjensikringspremier	-553 863	-9 436 245	-13 128 560	-10 709 247	-1 628 980	-15 982 267	-51 439 162	-43 672 465
Mottatt premiereserve fra andre			81 673 281				81 673 281	64 495 747
Sum premieinntekter for egen regning	184 855 832	19 681 802	494 089 387	155 546 161	8 416 766	52 947 118	915 537 066	808 921 839
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen								
Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	3 343 636	1 438 719	2 249 607	3 551 243	165 950	1 111 186	11 860 340	9 214 107
Verdiendringer på investeringer/Realisert gevinst og tap på investeringer	8 359 343	3 596 907	5 624 188	8 877 701	414 889	2 778 721	29 651 749	19 470 498
Sum netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	11 702 979	5 035 626	7 873 795	12 428 944	580 839	3 889 907	41 512 089	28 684 605
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen								
Verdiendring på investeringer	-	-	250 382 953	12 260 393	-	-	262 643 346	53 645 104
Andre forsikringsrelaterte inntekter								
Provisjonsinntekter	-	-	11 264 897	-	-	-	11 264 897	10 010 450
Erstatninger								
Utbetalte erstatninger, brutto	21 151 226	19 311 264	28 241 940	13 977 275	2 723 783	19 772 116	105 177 605	85 471 095
- Gjensikringsandel av utbetalte erstatninger	-	-7 724 506	-419 606	-538 048	-462 104	-7 258 718	-16 402 982	-17 527 473
Endringer i erstatningsavsetninger, brutto	2 579 971	4 035 644	6 684 639	14 505 715	5 041 261	13 968 157	46 815 387	43 508 838
- Endring av gjensfors. andel av erstatningsavsetninger	-109 832	-1 614 258	-2 550 900	-3 056 679	-2 037 642	-5 574 773	-14 944 083	-4 908 444
Overføring av premiereserve til andre			124 113 418				124 113 418	100 145 377
Sum erstatninger	23 621 365	14 008 145	156 069 491	24 888 263	5 265 298	20 906 782	244 759 345	206 689 392
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelseskontraktssatsatte forpliktelser								
Endring premiereserve, brutto	-	-	12 896 956	49 164 998			62 061 954	46 230 895
Endring gjensikringsandel av premiereserven			-8 687 241	-2 753 233			-11 440 474	-6 780 522
Endring tilleggsavsetning			1 348 359	563 885			1 912 245	1 347 177
Endring andre avsetninger			783 264	3 035 725			3 818 989	2 169 866
Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser	-	-	6 341 338	50 011 375	-	-	56 352 714	42 967 417
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelsesinvesteringsvalgporteføje								
Avsetning i livsforsikring med investeringsvalg			552 372 265	18 304 391			570 676 656	327 046 878
Forsikringsrelaterte driftskostnader								
Salgskostnader	30 333 296	1 617 263	15 953 154	31 139 926	1 723 733	12 256 665	93 024 037	87 856 933
Forsikringsrelaterte adm. Kostnader	31 358 902	21 769 894	46 502 094	36 585 831	1 544 197	11 317 558	149 078 476	125 448 878
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	61 692 198	23 387 157	62 455 248	67 725 758	3 267 929	23 574 223	242 102 513	213 305 811
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen								
Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	796 177	342 584	535 670	845 278	39 516	264 593	2 823 818	2 786 446
Verdiendringer på investeringer/Realisert gevinst og tap på investeringer	1 990 503	856 485	1 339 216	2 113 934	98 792	660 830	7 059 760	5 888 090
Sum netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	2 786 680	1 199 069	1 874 886	2 959 212	138 308	925 423	9 883 578	8 674 536
Andre inntekter	20 097	3 676	5 748	11 210	207	1 062	42 000	42 000
Andre kostnader								
Skattekostnad	114 052 021	-11 475 129	-11 746 676	22 276 133	602 893	13 282 505	126 991 747	119 969 036
Skattekostnad	6 325 338	2 397 899	6 403 574	6 943 962	335 063	2 417 079	24 822 914	25 313 897
Resultat før andre resultatkomponenter	107 726 683	-13 873 028	-18 150 250	15 332 171	267 830	10 865 426	102 168 834	94 655 140
Andre resultatkomponenter								
Aktuarielle gevinster og tap på pensjonsytelser	-155 320,96	-66 832	-104 500	-164 953	-7 709	-51 617	-550 933	-249 403
Skatt på andre resultatkomponenter	35 097	13 305	35 531	38 529	1 859	13 411	137 733	62 351
TOTALRESULTAT	107 606 459	-13 926 555	-18 219 219	15 205 748	261 980	10 827 221	101 755 635	94 468 089

2017 tall

Tilgang / avgang	Dekninger	Avtaler	Avtaler	Dekninger	Dekninger	Dekninger
Antall i tilgang	19 147	86	660	6 852		6 428
Antall i avgang	9 641	72	551	3 654	196	2 032
Nytegnet premie pr bransje	24 700 000	1 000 000	35 000 000	19 040 000		4 758 000

2016 tall

Tilgang / avgang	Dekninger	Avtaler	Avtaler	Dekninger	Dekninger	Dekninger
Antall i tilgang	14 037	88	701	5 215		5 774
Antall i avgang	9 066	68	530	4 183	263	2 164
Nytegnet premie pr bransje	14 600 000	1 000 000	29 722 741	6 500 000		4 900 000

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 2 Resultatanalyse

	Individuell kapitalforsikring	Gruppelivs forsikring	Kollektiv pensjonsforsikring	Individuell rente- og pensjonsforsikring	Ulykkesforsikring	Andre skadebransjer	Sum 2017	Sum 2016
Finansinntekter & andre inntekter	14 509 756	6 238 371	9 754 429	15 399 366	719 354	4 816 392	51 437 668	37 401 140
Renteresultat	14 509 756	6 238 371	9 754 429	15 399 366	719 354	4 816 392	51 437 668	37 401 140
Risikopremie	108 485 900	23 485 318	35 482 685	114 197 602	6 542 886	46 119 413	334 313 804	306 755 799
Erstatninger	23 731 197	23 346 908	30 933 431	77 577 214	7 765 044	33 740 303	197 094 098	167 958 118
Sikkerhetsavsetning	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilleggsavsetning			1 348 359	563 885			1 912 244	1 347 177
Netto gjenforsikring	444 031	97 482	1 470 813	4 361 287	-870 766	3 148 776	8 651 622	21 851 177
Risikoresultat	84 310 672	40 928	1 730 082	31 695 216	-351 392	9 230 334	126 655 840	115 599 327
Administrasjonspremie netto	58 100 183	5 541 768	40 932 078	52 587 737	3 502 861	22 890 218	183 554 845	172 433 794
Andre inntekter			11 264 897				11 264 897	10 010 450
Administrasjonsavsetning	-	-	783 264	3 035 725	-	-	3 818 989	2 169 866
Driftskostnader	61 692 198	23 387 157	62 455 248	67 725 758	3 267 929	23 574 223	242 102 513	213 305 811
Administrasjonsresultat	-3 592 015	-17 845 389	-11 041 537	-18 173 746	234 932	-684 005	-51 101 760	-33 031 433
Bransjeresultat f. skatt uten andre kostnader	95 228 413	-11 566 090	442 974	28 920 836	602 894	13 362 721	126 991 748	119 969 034
Andre kostnader	155 321	66 832	104 500	164 953	7 709	51 617	550 932	249 402
Resultat f. skatt	95 073 092	-11 632 922	338 474	28 755 883	595 184	13 311 104	126 440 816	119 719 632

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 3 Spesifikasjon av forsikringsrelaterte driftskostnader

Spesifikasjon av vesentlige poster

Salgskostnader	Note	31.12.17	31.12.16
Provisjoner		88 291 495	83 109 217
Øvrig salgskostnad		2 536 313	2 641 482
Reklame og merkeknader		2 196 228	2 106 202
		<hr/>	<hr/>
		93 024 037	87 856 901
Forsikringsrelaterte driftskostnader			
Lønn og sosiale kostnader	5,7	81 573 442	60 793 920
Lokalkostnader		9 037 481	7 797 587
IT kostnader		28 220 820	26 937 836
Honorarer og leide tjenester		5 591 836	2 729 836
Diverse kontorkostnader		10 300 919	10 409 375
Avskrivninger	12	14 353 977	16 780 357
		<hr/>	<hr/>
		149 078 475	125 448 911
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader		<hr/>	<hr/>
		242 102 512	213 305 812

Provisjon omfatter kun provisjon til eksternt distribusjonskorps.

Antall ansatte ved årsskiftet	63	58
Antall årsverk ved årsskiftet	84	70
Gjennomsnitt antall årsverk i året	77	65

Godtgjørelse til revisor (inkl. mva)

Lovpålagt revisjon	760 675	247 175
Skatterådgivning	3 125	-
Andre tjenester utenfor revisjonen	119 825	43 924
	<hr/>	<hr/>
	883 625	291 099

Note 4 Bundne midler

Pr 31.12.17 hadde selskapet kr. 3 694 355,60 i bankinnskudd skattetrekk.

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 5 Lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte

Selskapsledelse	Lønn	Opptjente pensjonsrettigheter- innbetalt innskuddspensjon	Bonus	Andre godtgjørelser
Vegar Styve, konsernsjef (formelt ansatt i Frende Holding)	2 207 498	820 588	154 253	236 315
Andre ledende ansatte				
Erik Bjordal**	1 522 150	352 146	107 359	200 440
Elin Sture Næss**(daglig leder Frende Liv)	1 326 254	278 577	93 600	223 267
Tor Olav Langeland*	1 050 271	419 464	-	154 895
Halvard Natvig*	1 479 334	383 319	103 709	222 319
Eivind Norderud*(daglig leder Frende Skade)	1 748 568	457 071	122 279	248 334
Anne Therese Vonheim*	1 222 052	239 272	82 593	231 581

* Formelt ansatt i Frende Skade

**Formelt ansatt i Frende Liv

Frende Skadeforsikring og Frende Livsforsikring (Frende Forsikring) har felles ledergruppe. Konsernsjef er formelt ansatt i Frende Holding.

Vedrørende pensjonsytelser vises til note 7.

Konsernsjef og overnevnte ledende ansatte har avtale om 12 måneders etterlønn ut over oppsigelsestiden på 6 måneder ved oppsigelse fra selskapets side.

	Honorar mottatt fra selskapet	Honorar mottatt i morselskap	Honorar mottatt i søsterselskap
Styret			
Jan Erik Kjerpeseth, styrets leder fram til 30.05.2017	128 000	32 000	128 000
Vegar Styve, styrets leder fra 30.05.2017	-		
Anne-Grethe Knudsen	128 000	32 000	
Knut Ravnå	128 000		
Stian Osa (ansattrepresentant)	128 000	32 000	
Pål Strand (fram til 30.05.2017)	128 000	32 000	
Trond Teigene (fram til 30.05.2017)	128 000	32 000	
Birthe Drageseth (fram til 30.05.2017)	128 000		

Det er ikke gitt lån, forskuddsbetalinger eller sikkerhetsstillelser til ledende ansatte fra Frende Livsforsikring AS eller andre selskaper i konsernet.

Medlemmer av konsernets Risiko og Revisjonsutvalg har mottatt kr. 25 000 i honorar i 2017. Medlemmer har i 2017 vært Jan Erik Kjerpeseth, Geir Bergskaug og Pål Strand.

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 6 Skattekostnad

	31.12.17	31.12.16	
Årets skattekostnad fordeler seg på:			
Betalbar skatt i balansen	24 937 201	19 306 609	
For mye/ for lite avsatt skatt tidligere år	459 307		
Sum betalbar skatt	25 396 508	19 306 609	
Endring utsatt skattefordel	-711 328	5 944 937	
Sum skattekostnad	24 685 181	25 251 547	
Beregning av årets skattegrunnlag:			
Resultat av ordinær virksomhet før skatt	126 440 814	119 719 631	
Permanente forskjeller:			
Ikke fradragsberettigede kostnader	847 663	810 526	
Realisert/ urealisert under fritaksmetoden	-18 153 509	-8 268 124	
Avsetning risikoutjevningfond	-12 231 472	-10 024 165	
Endring midlertidige forskjeller	2 845 310	-23 779 749	
Årets skattemessige overskudd (underskudd)	-	-	
Grunnlag betalbar skatt	99 748 806	78 458 119	
Utsatt skattefordel vedrører følgende midlertidige fordeler	31.12.17	Endring 2017	31.12.16
Varige driftsmidler	-1 797 699	252 850	-1 544 849
Pensjonsforpliktelser	-4 217 978	1 085 896	-3 132 082
Urealisert verdiendring finansielle eiendeler	10 874 125	1 506 564	12 380 689
Tbf sikkerhetsavsetning 01.01.2016	6 037 573	-	6 037 573
Fremførbart underskudd	-	-	-
	10 896 021	2 845 310	13 741 331
Utsatt skatt (25 %)	-2 724 005	-711 328	-3 435 333
Ettektiv skattesats femkommer som følger	31.12.2017	31.12.2016	
Resultat før skattekostnad	126 440 814	119 719 631	
Beregnet skattekostnad basert på nominell sats	31 610 203	29 929 908	
Skatteeffekt av permanente foskjeller	-7 384 330	-4 370 441	
For lite / mye kostnadsført tidligere år	459 307	-307 921	
Skattekostnad	24 685 181	25 251 547	

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 7 Pensjonskostnader, -midler og -forpliktelser Frende Livsforsikring AS

Ytelsesplan i usikrede ordninger

Selskapet har pensjonsforpliktelser overfor enkelte arbeidstakere og utbetaler førtidspensjon fra 65 til 67 år, samt alderspensjon for lønn over 12G. Selskapet har også avtale med administrerende direktør og utbetaler førtidspensjon fra 62 til 67 år samt alderspensjon for lønn over 12G. Disse ordningene er usikrede og dekkes over selskapets drift.

Den usikrede driftsordningen omfatter totalt 3 personer

Aktuarielle beregninger

Alle pensjonsordningene er behandlet etter IAS 19R. Det vil si at estimatavvik umiddelbart amortiseres og føres mot utvidet resultat.

Aktuarberegningene er utført av aktuarer i NIP.

Innskuddsbasert pensjonsordning

Selskapet har innskuddsbasert pensjonsordning for alle ansatte. Per 31.12.2017 hadde selskapet 63 ansatte. Det er betalt totalt kr 3 284 719 i innskuddspremie for 2017

	2017	2016
Netto pensjonskostnad		
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	427 263	382 710
Netto rentekostnader	56 879	51 396
Avkastning på pensjonsmidler	0	0
Periodisert arbeidsgiveravgift/ finansskatt	92 471	61 209
Netto resultatført pensjonskostnad	576 613	495 315

	2017	2016
Beregnet pensjonsforpliktelse usikrede ordninger		
Pensjonsforpliktelse 01.01	3 090 431	2 345 713
Resultatført pensjonskostnad	576 613	495 315
Estimatavvik ført mot utvidet resultat	550 933	249 403
Utbetalt pensjon over drift	0	0
Netto pensjonsforpliktelse	4 217 977	3 090 431

Overgang ansatte med tidligere ytelsespensjon	0	41 650
Samlet pensjonsforpliktelse balanseført	4 217 977	3 132 081

Økonomiske forutsetninger:	31.12.17	31.12.16
Forventet avkastning på fondsmidler	2,30 %	2,10 %
Diskonteringsrente	2,30 %	2,10 %
Årlig lønnsvekst	2,50 %	2,25 %
Årlig økning i G	2,25 %	2,00 %
Årlig regulering av pensjoner under utbetaling	0,40 %	0,00 %
Arbeidsgiveravgift	14,10 %	14,10 %
Finansskatt	5,0 %	5,0 %

Aktuarielle forutsetninger:

Frivillig avgang medlemmer over/under 40 år	0-8 %	0-8 %
Uttakstilbøyelighet AFP/ Førtidspensjonsavtale	i. a.	i. a.
Lineær opptjening		

Bransjens tariffgrunnlag utarbeidet av Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNO)	K2013/KU	K2013/KU
--	----------	----------

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 8 Finansielle eiendeler

	Kollektiv porteføljen			
	31.12.17		31.12.16	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost				
Investeringer som holdes til forfall	158 146 215	160 791 245	96 968 707	98 474 818
Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet				
Aksjer og andeler	92 764 248	92 764 248	84 204 773	84 204 773
Obligasjoner, rentefond	545 705 019	545 705 019	512 841 017	512 841 017
Eiendomsfond	97 869 105	97 869 105	68 861 612	68 861 612
Bankplasseringer				
Plasseringsmidler bank	2 480 541	2 480 541	5 378 502	5 378 502
Sum finansielle eiendeler virkelig verdi	738 818 913	738 818 913	671 285 904	671 285 904
Sum finansielle eiendeler kollektiv portefølje	896 965 128	899 610 158	768 254 611	769 760 722

	Selskapsporteføljen				Totalt			
	31.12.17		31.12.16		31.12.17		31.12.16	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost								
Investeringer som holdes til forfall	37 657 212	38 287 038	29 328 417	29 783 944	195 803 427	199 078 283	126 297 124	128 258 762
Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet								
Aksjer og andeler	22 088 691	22 088 691	25 467 934	25 467 934	114 852 939	114 852 939	109 672 707	109 672 707
Obligasjoner, rentefond	129 941 330	129 941 330	155 109 988	155 109 988	675 646 349	675 646 349	667 951 005	667 951 005
Eiendomsfond	23 304 242	23 304 242	20 827 358	20 827 358	121 173 347	121 173 347	89 688 970	89 688 970
Bankplasseringer								
Plasseringsmidler bank	590 658	590 658	1 626 741	1 626 741	3 071 199	3 071 199	7 005 243	7 005 243
Sum finansielle eiendeler virkelig verdi	175 924 921	175 924 921	203 032 021	203 032 021	914 743 834	914 743 834	874 317 925	874 317 925
Sum finansielle eiendeler kollektiv portefølje	213 582 133	214 211 959	232 360 438	232 815 965	1 110 547 261	1 113 822 117	1 000 615 049	1 002 576 687

Kollektiv / Selskapsporteføljen

	31.12.17
Aksjefond	
Nordea Stabile Aksjer Global	28 736 965
Nordea Norge Verdi	15 278 035
Nordea Nordic Small Cap Growth	15 470 262
Nordea 2 - Emerging Markets Aksjer Etisk BI	5 112 307
Nordea 2 - Stable Emerging Mkt Aksjer Etisk BI	5 328 621
Valutarelaterte derivater	-209 302
Storebrand Global Multifaktor	25 275 256
Delphi Global	19 445 523
Valutarelaterte derivater	525 965
	<u>114 963 632</u>
Pengemarkedsfond / Obl. fond	
Pareto Fond	8 912 136
Holberg Kreditt	8 118 115
Danske Capital	9 036 053
DNB High Yield	18 746 525
DNB Global Credit Short	99 502 862
	<u>144 315 691</u>
Eiendomsfond	
Aberdeen Eiendomsfond Norge I	71 567 888
Storebrand Eiendomsfond Norge KS	49 605 459
	<u>121 173 347</u>
Rentepapirer	
Rentepapirer til virkelig verdi	534 291 164
Rentepapirer til amortisert kost	195 803 427
	<u>730 094 591</u>
Sum finansielle eiendeler	1 110 547 261

Virkelig verdi for fondene er fondskurser per 31.12.17.

Selskapsporteføljen og kollektiv porteføljen har felles forvaltning.

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 8 Finansielle eiendeler, forts.

Rentepapirer - fordeling per sektor

Sektor	31.12.17
Stat- / statsgaranterte	4,1 %
Boligkredittforetak	22,8 %
Kommune / fylke	17,3 %
Bank / Finans	40,2 %
Industri	15,6 %
Sum	100,0 %

Rentepapirer - fordeling per ratingskategori

Rating	31.12.17
AAA	13,3 %
AA	17,9 %
A	32,3 %
BBB	16,1 %
BB	1,1 %
B	0,5 %
CCC eller lavere	0,1 %
Ikke ratet	18,7 %
Sum	100,0 %

Rentepapirer - 10 største utstedere

Utsteder	31.12.17
Sparebank 1 Oestlandet	4,5 %
Tromso Kommune	3,7 %
City of Oslo Norway	3,3 %
Helgeland Boligkreditt AS	3,0 %
Eiendoms-kreditt AS	3,0 %
SpareBank 1 Naeringskreditt AS	2,9 %
Sparebanken Sogn og Fjordane	2,9 %
SpareBank 1 Boligkreditt AS	2,5 %
Helgeland Sparebank	2,1 %
SpareBank 1 Nord Norge	2,0 %
Sum	29,8 %

Investeringsvalgporteføljen

Aksjefond	31.12.17	31.12.16
DNB GLOBAL (I) IBP	54 174 638	45 453 889
DNB NORDEN (IV) IBP	29 254 618	24 110 519
DNB NORGE (I) IBP	2 989 851	2 242 196
HOLBERG GLOBAL IBP	29 018 054	17 574 181
HOLBERG NORDEN IBP	25 385 499	20 674 311
HOLBERG NORGE IBP	19 229 590	16 605 356
HOLBERG RURIK	5 182 643	2 764 541
KLP AKSJEGLOBAL INDEKS IV IBP	967 997 068	718 085 481
KLP AKSJENORGE IBP	3 479 111	3 613 230
ODIN EUROPA IBP	319 485 195	241 170 068
ODIN NORDEN IBP	17 939 688	16 126 491
ODIN NORGE IBP	161 218 671	127 404 842
ODIN GLOBAL IBP	5 838 077	4 167 960
SKAGEN GLOBAL (IBP)	154 014 555	130 407 180
SKAGEN KON-TIKI (IBP)	39 286 599	31 500 540
SKAGEN VEKST (IBP)	56 161 135	46 519 437
EIKA GLOBAL (IBP)	-	13 712 430
Øvrige fond	18 400 443	13 462 773
	1 909 055 436	1 475 595 425

Pengemarkedsfond/ Obl. fond

DNB OBLIGASJON 20 (I) IBP	86 189 440	80 819 285
HOLBERG LIKVIDITET IBP	17 418 415	18 266 603
SKAGEN AVKASTNING (IBP)	59 641 228	56 308 375
Øvrige fond	1 669 668	2 058 841
	164 918 752	157 453 105

Sum Fondsplasseringer

2 073 974 187 1 633 048 530

Bankplassering

1 177 447 267 1 047 696 269

Totalt investeringsvalgporteføljen

3 251 421 454 2 680 744 798

Balanseført verdi er virkelig verdi. Virkelig verdi er fondskurser per 31.12.17.

Netto inntekter finansielle instrumenter

31.12.17 31.12.16

Renteinntekter/ omkostninger bankinnskudd	-55 662	136 449
Verdiendring aksjefond	-719 505	4 970 522
Realisert gevinst / tap aksjefond	19 876 007	3 606 906
Renter obligasjoner holdt til forfall	5 445 391	4 412 362
Nedskrivning obligasjoner holdt til forfall	-1 175 180	-1 059 777
Renter på rentefond / obligasjoner	9 294 430	7 451 742
Realisert gevinst/ tap obligasjoner holdt til forfall	686 762	-
Verdiendring rentefond/ obligasjoner	4 457 994	15 493 861
Realisert gevinst / tap rentefond	7 289 100	-953 085
Verdiendring derivater	-1 854 637	-2 555 057
Realisert gevinst/ tap derivater	-408 413	-272 233
Verdiendring eiendomsfond	3 924 229	2 413 475
Realisert gevinst / tap eiendomsfond	4 635 151	3 713 976
Sum inntekter finansielle instrumenter	51 395 667	37 359 141

Fordelt i resultatet:

Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	41 512 089	28 684 605
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	9 883 578	8 674 536
	51 395 667	37 359 141

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 8 Finansielle eiendeler, forts.

	31.12.17		31.12.16	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
Selskapsporteføljen / Kollektivporteføljen				
Obligasjoner holdt til forfall- amortisert kost	195 803 427	199 078 283	126 297 124	128 258 762
Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet	914 743 834	914 743 834	874 317 925	874 317 925
- Herav fair value option	914 743 834	914 743 834	874 317 925	874 317 925
	1 110 547 261	1 113 822 117	1 000 615 049	1 002 576 687
Investeringsvalgporteføljen				
Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet	3 251 421 454	3 251 421 454	2 680 744 799	2 680 744 799
- Herav fair value option	3 251 421 454	3 251 421 454	2 680 744 799	2 680 744 799
	3 251 421 454	3 251 421 454	2 680 744 799	2 680 744 799

Verdsettelsesteknikker finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet

Kategori	Selskapsportefølje/ Kollektivportefølje	Investeringsvalgportefølje
I	914 743 834	3 251 421 454
II		
III		
	914 743 834	3 251 421 454
I	100 %	100 %
II		
III		
	100 %	100 %

- I Kvotepriser i aktive markeder
 II Verdsettelsesteknikker (observerbar input)
 III Verdsettelsesteknikker (ikke observerbar input)

Klassifisering av finansielle instrumenter

EIENDELER	Virkelig verdi over resultatet	Amortisert kost	Lån og fordringer	Finansiell gjeld	Ikke finansielle eiendeler/gjeld	Sum
Eiendeler i selskapsporteføljen						
Utsatt skattefordel					0	0
Aksjer og andeler	22 088 691					22 088 691
Renteplasseringer	129 941 330	37 657 212				167 598 542
Eiendomsfond	23 304 242					23 304 242
Plasseringsmidler bank	590 658					590 658
Fordringer i forbindelse med direkte forsikring			6 666 333			6 666 333
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger			33 723 234			33 723 234
Fordring på konsernselskap			-			0
Andre fordringer			0			0
Anlegg og utstyr					51 428 765	51 428 765
Kasse, bank			25 268 628			25 268 628
Eiendeler i kundeporteføljen						
Investeringer i kollektivporteføljen						
Aksjer og andeler	92 764 248					92 764 248
Renteplasseringer	545 705 019	158 146 215				703 851 234
Eiendomsfond	97 869 105					97 869 105
Plasseringsmidler bank	2 480 541					2 480 541
Gj.forsikringsandel av erstatningsavsetning i kollektivporteføljen					104 521 544	104 521 544
Investeringer i investeringsvalgporteføljen						
Aksjer og andeler	3 251 421 454					3 251 421 454
Sum eiendeler	4 166 165 288	195 803 427	65 658 195	-	155 950 309	4 583 577 221
GJELD						
Forsikringsforpliktelse i livsforsikring - kontraktsfastsatte forpliktelser						
Premiereserve					331 902 372	331 902 372
Øvrig avsetning					3 499 293	3 499 293
Tilleggsavsetning					480 044 318	480 044 318
Erstatningsavsetning					23 420 728	23 420 728
Forsikringsforpliktelse i livsforsikring - særskilt investeringsportefølje						
Premiereserve					3 251 421 454	3 251 421 454
Pensjonsforpliktelser					4 217 978	4 217 978
Forpliktelser i forbindelse med gjenforsikring				55 931 747		55 931 747
Betalbar skatt				24 937 201		24 937 201
Utsatt skatt				2 724 005		2 724 005
Konserngjeld				4 831 543		4 831 543
Andre forpliktelser				17 639 872		17 639 872
Avsatt utbytte				65 000 000		65 000 000
Andre påløpte kostnader og ikke mottatte inntekter				15 637 927		15 637 927
Sum gjeld	-	-	-	73 571 619	4 207 636 820	4 281 208 439

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 9 Risikostyring

Forsikringsrisiko

Forsikringsrisiko består av risikoen for at fremtidig, definert hendelse som selskapet har forpliktet seg til å yte økonomisk vederlag for, inntreffer. Innen livsforsikring er de vesentlige forsikringsrisikoer knyttet til dødsfall og uførhet.

Selskapets forsikringsvirksomhet omfatter innskuddspensjon, gruppeliv og personforsikring.

Innskuddspensjon er pensjonsavtaler der det enkelte medlem bærer den finansielle risikoen. Forsikringsrisiko omfatter dekning for innbetalt beløp fram til nådd pensjonsalder.

Forsikringsrisiko overvåkes gjennom analyse og oppfølging av risikoresultatene innen hver bransje. Risiko reduseres også via reassuranseavtaler i form av kvotekontrakter.

For å redusere forsikringsrisiko ved tegning gjennomføres det ved salg av individuelle risikoprodukter en helsevurdering av forsikrede.

Finansiell risiko

Frende bærer finansiell risiko knyttet til forvaltningen av selskapets investeringsportefølje. Gjennom behandlingen av selskapets kapitalforvaltningsstrategi fastsetter styret rammene for kapitalforvaltningen, inkludert rammer for den strategiske aktivaallokeringen.

Finansiell risiko deles normalt inn i tre hovedkategorier; markedsrisiko, kredittisiko og likviditetsrisiko. Denne finansielle risikoen styres på aggregert nivå gjennom selskapets kapitalforvaltningsstrategi, og på detaljert nivå gjennom utforming av de enkelte forvaltningsmandater.

Markedsrisiko

Markedsrisiko representerer risiko for at et finansielt instruments virkelige verdi vil svinge på grunn av endringer i markedspriser. Markedsrisiko omfatter tre typer risiko; renterisiko, valutarisiko og annen prisrisiko.

Renterisiko representerer risikoen for at et finansielt instruments virkelige verdi vil svinge på grunn av endringer i markedsrentene. Frende styrer renterisikoen gjennom rammer knyttet til bl.a. porteføljens rentedurasjon. Ved utgangen av 2016 var rentedurasjonen for omløpsporteføljen på 1,6 år.

Valutarisiko representerer risikoen for at virkelig verdi på et finansielt instruments vil svinge som følge av endringer i valutakurser. Frende sikrer det meste av valutarisikoen i porteføljene. Valutaeksponeringen overvåkes til enhver tid, og det foretas valutasikringstransaksjoner innenfor rammene av selskapets kapitalforvaltningsstrategi.

Annen prisrisiko representerer risikoen for at virkelig verdi på et finansielt instrument vil svinge på grunn av endringer i markedspriser. Aksjerisikoen håndteres bl.a. gjennom en veldiversifisert portefølje av noterte verdipapirer både ift geografi og sektorer.

Kredittisiko

Kredittisiko omfatter risikoen for at en part i et finansielt instrument påfører selskapet et finansielt tap ved ikke å kunne innfri en forpliktelse. Kredittisikoen styres gjennom flere virkemidler som bl.a. rammer knyttet til renteporteføljenes kreditturasjon, øvre grenser for eksponering mot navngitte motparter, rammer knyttet til motpartenes rating, samt krav til diversifisering av porteføljene.

Frende foretar minst årlig, sammen med hovedforvalter, en dypere gjennomgang av de enkelte utstederne. Hver enkelt utsteder blir gjennom dette analysert og klassifisert. Rammene for eksponering mot hver enkelt motpart vurderes så på bakgrunn av denne gjennomgang.

Frende sine direkteide rentepapirer og globale rentefond består av investeringer der motparten betraktes som investment grade. Ut over dette har Frende ved utgangen av 2017 omlag 5,1 % av den samlede renteporteføljen plassert i fond med investering i nordiske høyrente obligasjoner.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risiko for ikke å ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortiktig gjeld og løpende drift.

Frende følger likviditetsutviklingen på daglig basis, og har gode prosesser for å sørge for at selskapet til enhver tid har nok likviditet tilgjengelig til å møte sine forpliktelser. Frende sin investeringsportefølje består utelukkende av likvide papirer og fondsplasseringer som vil realiseres ved et likviditetsbehov.

Selskapets likviditetsstrategi innebærer at det til enhver tid skal være tilgjengelig likvide midler til å møte forpliktelser ved forfall.

Kredittisiko forsikringsvirksomheten

Aldersfordeling fordringer forsikring	Sum	Ikke forfalt	< 30 dager	30-90 dager	> 90 dager
Fordringer, direkte forsikring	6 666 333	3 878 887	1 443 883	-	1 343 563

Maksimal kredittspenning for selskapet utgjør bokført verdi av alle finansielle eiendeler unntatt eiendeler som ligger i særskilt investeringsportefølje.

Sensitivitet finansielle eiendeler - effekt på markedsverdi

	31.12.17	31.12.16
10% fall i kurs aksjefond	-11 481 618	-10 963 144
1%-poeng stigning i rentenivå	-2 623 967	-10 702 171

Skatteeffekt er ikke hensyntatt i oppstillingen.

Sensitivitetsanalysen er gjort kun for selskaps-/ kollektivporteføljen ettersom endringer i rente og kurs på fond i investeringsvalgporteføljen nøytraliseres ved avsetning til kundefond.

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 10 Kapitalavkastning

Kollektivporteføljen	31.12.17	31.12.16	31.12.15	31.12.14	31.12.13
Kapitalavkastning	3,11 %	3,06 %	1,78 %	4,31 %	5,75 %

Beregnet avkastning er beregnet ved bruk av Modifisert Dietz- metode.

Note 11 Konsernmellomværende

	31.12.17	31.12.16
Fordring Frende Skadeforsikring AS	-	1 106 932
	-	1 106 932

	31.12.17	31.12.16
Gjeld til Frende Holding AS	746 412	
Gjeld til Frende Skadeforsikring AS	4 085 131	229 147
	4 831 543	229 147

Note 12 Varige driftsmidler

	Eiendom	IT utstyr	IT system	Kontorinventar	Sum
Anskaffelseskost 01.01.17		5 886 550	106 604 877	7 277 690	119 769 117
Tilgang	4 156 233	343 374	33 941 874	-	38 441 481
Avgang		-	-	-	-
Tap ved avgang					-
Akkumulerte nedskrivninger			2 000 000		2 000 000
Akkumulerte avskrivninger		5 786 165	94 286 436	4 709 233	104 781 833
Bokført verdi 31.12.17	4 156 232	443 758	44 260 314	2 568 457	51 428 765
Årets nedskrivning					-
Årets avskrivning	-	387 949	13 129 562	836 467	14 353 977
Forventet økonomisk levetid	20 år	3 år	5 år	5 år	
Avskrivningsssats	5 %	33 %	20 %	20 %	

IT system er kjøpte systemer tilpasset virksomheten.

Systemene avskrives lineært regnskapsmessig og skattemessig, over antatte økonomiske levetid.

Verdi av kjøpte systemer er vurdert til virkelig verdi ved balansetidspunktet. Som følge av endring i teknologiske og økonomiske rammebetingelser er det foretatt nedskrivning av verdi på aktivert andel av system som er vurdert uten verdi på balansetidspunktet.

Note 13 Resultat per aksje

Resultat per aksje

	31.12.17	31.12.16
Resultat etter skatt	101 755 634	94 468 087
Snitt antall aksjer	1 750 000	1 750 000
Resultat per aksje (kroner)	58,15	53,98

Antall aksjer 01.01	1 750 000	1 750 000
Emisjon	-	-
Antall aksjer 31.12	1 750 000	1 750 000

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 14 Aksjonærer

Aksjekapitalen på kr. 175.000.000 består av 1.175.000 aksjer á kr. 100.
Frende Holding AS eier 100 % av aksjene i Frende Livsforsikring AS pr. 31.12.17.
Det foreligger ingen rettigheter som kan medføre utstedelse av nye aksjer.
Alle aksjer har lik stemmerett.
Konsernregnskap for Frende Holding konsern er tilgjengelig på frende.no

Note 15 Kapitalkrav

I Solvens II balansen verdsettes eiendeler og forpliktelse til virkelig verdi.

Forsikringsforpliktelse i Solvens II balansen er beregnet til beste estimat av premie og erstatningsavsetning, i tillegg til en risikomargin som reflekterer tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene. Beste estimat på erstatningsforpliktelse er neddiskontert kontantstrøm over forpliktelses levetid, mens beste estimat av premieavsetningen er definert som nåverdien av ikke inntrufne skader og fremtidige omkostninger knyttet til løpende forsikringsavtaler. I disse beregningene inngår blant annet antagelser om fremtidige skadeprosenter, kostnadsprosenter og avgangsprosenter.

Forsikringsforpliktelse i regnskapsbalansen er ikke opptjent premie som følge av periodisering av forfalt premie etter pro rata prinsippet, samt nominell erstatningsavsetning tilsvarende skadetilfeller inntruffet, men ikke oppgjort på balansetidspunktet. Premiereserver i Liv utgjør nåverdien av forsikringsforpliktelse i henhold til de enkelte forsikringsavtaler.

	Solvens II balanse 31.12.2017	Solvens II balanse 31.12.2016
(i tusen)		
Eiendeler i balansen	4 583 577	3 840 896
Mer-/ mindre verdier	-51 990	-25 338
Sum eiendeler solvens II balansen	4 531 587	3 815 558
Beste estimat inkl risikomargin		
forsikringsforpliktelse forpliktelse	3 910 128	3 246 226
Utsatt skatt forpliktelse	34 714	36 805
Andre forpliktelse	123 406	106 424
Sum gjeld solvens II balansen	4 068 248	3 389 454
Fradrag for forventet utbytte	65 000	61 000
Basiskapital 1	339 108	319 909
Risikoutjevningfond	59 232	45 195
Basiskapital 2	59 232	45 195
Ansvarlig kapital under Solvens II	398 339	365 104
	Solvenskapitalkrav	Solvenskapitalkrav
Operasjonell risiko	26 116	30 695
Markedsrisiko	136 586	110 492
Motpartsrisiko	36 796	31 531
Forsikringsrisiko	221 687	190 058
Diversifiseringseffekter	-120 982	-101 527
Risikoreducerende effekter av utsatt skatt	-34 714	-35 830
Kapitalkrav	265 489	225 419
Solvensmargin	150 %	162 %
Minstekapitalkrav	119 104	101 006
Margin minstekrav	334 %	361 %

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 16 Forsikringsmessig avsetninger i livsforsikring

	Individuell kapitalforsikring	Individuell rente- og pensjons-forsikring	Gruppelivs forsikring	Kollektiv pensjonsforsikring	Ulykkes-forsikring	Andre skadebransjer	Sum 2017
Reassurandørens andel av forsikringstekniske avsetninger							
Inngående balanse	490 623	12 912 993	16 881 483	19 719 633	2 574 795	36 997 934	89 577 461
<i>Resultatførte endringer</i>							
Netto resultatførte endringer	109 832	1 614 258	2 550 900	3 056 679	2 037 642	5 574 773	14 944 084
Utgående balanse	600 455	14 527 251	19 432 383	22 776 312	4 612 437	42 572 707	104 521 544
Gjenforsikringsandel av forsikringsforpliktelse	600 455	14 527 251	19 432 383	22 776 312	4 612 437	42 572 707	104 521 545
Premiereserve							
Inngående balanse	293 719	197 499 095	-	71 762 844	21 545	263 213	269 840 414
- herav ikke opptjent premieinntekt	293 721	619 784			21 545	263 213	1 198 263
Resultatførte endringer							
Netto resultatførte endringer	-	49 164 998	-	12 896 956	-	-	62 061 952
Utgående balanse	293 719	246 664 093	-	84 659 800	21 545	263 213	331 902 357
- herav ikke opptjent premieinntekt	293 721	554 731			21 545	263 213	1 133 210
Erstatningsavsetning							
Inngående balanse	65 356 193	171 503 803	42 203 709	53 492 446	15 207 152	85 465 627	433 228 931
Resultatførte endringer							
Netto resultatførte endringer	2 579 971	14 505 715	4 035 644	6 684 639	5 041 261	13 968 157	46 815 387
Utgående balanse	67 936 164	186 009 518	46 239 353	60 177 085	20 248 413	99 433 784	480 044 318
Tilleggsavsetning							
Inngående balanse	-	1 038 742	-	548 305	-	-	1 587 048
Resultatførte endringer							
Netto resultatførte endringer	-	563 885	-	1 348 359	-	-	1 912 244
Utgående balanse	-	1 602 627	-	1 896 664	-	-	3 499 293
Øvrig avsetning							
Inngående balanse	13 666	12 103 227	245 566	6 500 224	61 969	677 087	19 601 739
- herav administrasjonsreserve	13 666	12 103 227	245 566	6 500 224	61 969	677 087	19 601 739
Resultatførte endringer							
Netto resultatførte endringer	-	-	783 264	3 035 725	-	-	3 818 989
- herav administrasjonsreserve	-	-	783 264	3 035 725	-	-	3 818 989
Utgående balanse	13 666	12 103 227	1 028 830	9 535 949	61 969	677 087	23 420 728
- herav administrasjonsreserve	13 666	12 103 227	1 028 830	9 535 949	61 969	677 087	23 420 728
Sum forsikringsforpliktelse i livsforsikring - kontraktsfastsatte	68 243 549	446 379 465	47 268 183	156 269 498	20 331 927	100 374 084	838 866 707
Avsetning i livsforsikring med inv. valg							
Inngående beholdning	-	97 622 704		2 583 122 094			2 680 744 799
Årets endring		18 304 391		552 372 265			570 676 656
Utgående balanse	-	115 927 094	-	3 135 494 359	-	-	3 251 421 454
Sum forsikringsforpliktelse i livsforsikring - særskilt inv. portefølje	-	115 927 094	-	3 135 494 359	-	-	3 251 421 455

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 17 Andre forpliktelser

	31.12.17	31.12.16
Leverandørgjeld	2 525 659	1 676 030
Forskuddstrek	3 330 185	2 932 544
Offentlige avgifter	1 883 623	2 870 860
Annen gjeld	9 900 405	8 562 072
Sum	<u>17 639 872</u>	<u>16 041 506</u>

Avsatt utbytte til Frende Holding AS 65 000 000 61 000 000

Note 18 Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter

	31.12.17	31.12.16
Påløpt arbeidsgiveravgift	682 619	682 230
Feriepenger	4 374 516	3 798 237
Bonus	4 065 855	3 061 108
Avsatt merverdiavgift	5 767 640	5 888 627
Avsetninger for øvrige forpliktelser	747 297	3 256 224
Sum	<u>15 637 927</u>	<u>16 686 423</u>

Note 19 Mellomværende reassurandør

	31.12.17	31.12.16
Fordring på reassurandør innen livsforsikring	33 723 234	26 102 843
Regress mot annen motpart	-	279 826
Sum fordring på reassurandør	<u>33 723 234</u>	<u>26 382 669</u>
Gjenforsikringsandel av premier	55 931 747	50 349 648
Sum gjeld til reassurandør	<u>55 931 747</u>	<u>50 349 648</u>

Reassuranseforpliktelser gjøres opp i mars 2018.

Note 20 Forvaltnings- og adm. tjenester

Frende Livsforsikring yter administrative tjenester for Frende Holding.
Det er fakturert honorar for adm. tjenester for 2017 på kr 42.000.

Frende Livsforsikring AS

Noter til årsregnskapet

Note 21 Flytting

	Kollektiv pensjonsforsikring	Sum 2017
Mottatte midler		
Overføring av reserver	594 095	594 095
Premie- og innskuddsfond, m.v.	81 079 185	81 079 185
Totalt mottatte midler	81 673 280	81 673 280
Antall kontrakter	670	
Avgitte midler		
Overføring av reserver	2 370 998	2 370 998
Premie- og innskuddsfond, m.v.	56 696 746	56 696 746
Totalt mottatte midler	59 067 744	59 067 744
Antall kontrakter	260	

Til generalforsamlingen i Frende Livsforsikring AS

Uavhengig revisors beretning

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Frende Livsforsikring AS' årsregnskap som viser et totalresultat på kr 101 755 634. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap, oppstilling over endring i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling per 31. desember 2017, og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsberetningen, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik internkontroll som den finner nødvendig

for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoen, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av internkontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Bergen, 15/ mars 2018

PricewaterhouseCoopers AS

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Marius Kaland Olsen', is written over the company name.

Marius Kaland Olsen
Statsautorisert revisor